

Yakın Tarihimizin Ses Getiren Yürüyüşleri

Dr.E.Amiral Ergun MENGİ

14 Ocak 2019

Ülkemizde hak arama yürüyüşleri genellikle başka illerden Ankara'ya doğru yapılır. Ankara'nın derde deva olacağı düşünülür. Yakın tarihimizde bir çok yürüyüş yapılmıştır. Bu yürüyüşleri yapan **kişiler**ⁱ seslerini Hükümete duyurabilmek için bir hedef, bir amaç uğruna günlerce yol yürümüşürⁱⁱ. Bu yazıda, yakın tarihimizdeki önemli yürüyüşleri ve bunları yapan kişileri özet olarak bulacaksınız.

1. Tüfekleri Ters Asılmış Bir Bölük Türk Askerinin Çanakkale Düşman Hatlarına Yürüyüşü

Güzergah: Ezine'den-Çanakkale'ye, 1922.

Düşmanı 9 Eylül 1922'de İzmir'de denize döküldükten sonra; **Türk ordusu, kuzeye Bursa ve Çanakkale istikametine** yönelmiştir. Boğazları ve İstanbul'u elde tutmak isteyen Birleşik

Krallık Başbakanı Lloyd George, General Harington'a Boğazları savunması emrini vermiştir. İngilizler Boğazlar bölgesinin tarafsız bölge (Neutral Zone) olduğunu iddia ederek Türk ordusunun bölgeye girmesini savaş sebebi sayacaklarını ve karşılık vereceklerini ilan ettiler. Bunun üzerine, bu yürüyüş, Çanakkale, İstanbul ve Boğazlarda da

egemenliğimize sahip çıkacağımızın iradesini İtilaf Devletlerine göstermek maksadıyla Atatürk'ün emriyle düzenlenmiş ve Atatürk ise böyle bir Tarafsız Bölgeyi tanımadığını ifade etmiştirⁱⁱⁱ. Türk Süvari Birlikleri, sözde tarafsız bölgede kalan, Ezine'ye kadar gelmişler^{iv} ve buradan hareket eden **bir Türk Birliği, resmigeçit düzeninde**, İngiliz savunma hatlarının önlerine kadar yürümüştür. Başkomutan Mustafa Kemal'in talimatıyla, Boğazlar ve İstanbul'un egemenliğine sahip çıkacaklarını, ancak **ilk ateş edenin kendileri olmayacağını göstermek** için tüfeklerini dipçikleri yukarı, namluları aşağı gelecek şekilde asmışlardı.^v

Sonuç: Türk askerlerine ateş edilmemiştir. Bu girişim üzerine, Fransız ve İtalyanlar askerlerini Gelibolu tarafına çekmiş, İngilizler, Türk ordusuna karşı tek başlarına kalmışlardı. 03 Ekim tarihinde toplanan Mudanya Mütarekesi, TBMM Hükümetinin isteklerine uygun olarak 11 Ekim'de imzalanmıştır. Sonucunda işgal kuvvetlerinin, **savaş yapmadan**, Çanakkale, İstanbul ve Trakya'yı terk etmeleri sağlanmıştır. Ayrıca, Londra'da bu başarısızlığından dolayı verilen gensoru ile Yunan hayranı Lloyd George Hükümeti düşürülmüştür.

2. Kara Harp Okulu Öğrencilerinin Sessiz Yürüyüşü

Güzergah: Bakanlıklar (okuldan)-Ulus, 21 Mayıs 1960

Ankara’da Siyaset sahnesi, Ordu, Üniversiteler ayrı ayrı kaynıyordu. Hükümetin baskısı, Üniversitelerin talepleri, Ordu’nun genç subayları kontrol altında tutma çabaları yaklaşan kara günlerin habercisiydi. 05 Mayıs 1960 da 555K kod adıyla “**Beşinci** ayında **Beşinde**, Saat **Beş’te Kızılay’da**” yapılan gösteriler çok ses getirmişti. Ancak 21 Mayıs 1960 günü, Ankara sokaklarından akın akın Harbiyeliler Kızılay’a doğru yürümeye başladılar. Tamamen sessiz yapılan bu yürüyüşte, duyulan sadece Harbiyelilerin ayak sesleriydi. Tarihe sessiz yürüyüş olarak geçecek bu yürüyüş, Ulus Zafer Anıtında İstiklal Marşı ve Harbiye Marşı ile sonlandırılmıştır^{vi}.

Sonuç; Bu Yürüyüş Milli Birlik Komitesi tarafından organize edilmemiş, hatta onları da şaşırtmıştır. Ancak ülkede devam eden siyasi kargaşanın son noktasını oluşturmuştur.

3. Çorum Belediye İşçilerinin Yürüyüşü

Güzergah: Çorum-Ankara-İstanbul, 27 Tem-31 Ağu 1966, 32 Gün, 720 Km.

Çorum Belediyesi’nde çalışan işçilerinin “**Yalınayak yürüyüşü**” ve “ölüm yürüyüşü” olarak da bilinen yürüyüş, Türkiye işçi sınıfının unutulmaz eylemlerinden biridir. Çorum Belediye Başkanı tarafından **işten atılan 54 işçinin 27 Temmuz 1966** tarihinde Çorum’dan başlattığı **750 Km.lik yürüyüşü 32 gün** sürdü ve **31 Ağustos 1966 tarihinde Taksim Atatürk Anıtı’nda sona erdi.**^{vii}

Genel-İş Genel Başkanı Abdullah Baştürk’ün yalınayak yürümesi Türkiye işçi sınıfı tarihinin en çarpıcı karelerinden birisini oluşturmuştur. İşçiler Çorum’dan 260 km yürüyerek 3 Ağustos’ta Ankara’ya vardılar. **Anıtkabir’i de yalınayak ziyaret eden işçiler**, daha sonra Başbakan Demirel’i ziyaret edemeyince, taleplerini içeren afişleri Başbakanlık kapısına bırakmışlardır. Bu arada **Danıştay**, Genel-İş Sendikası’nın başvurusu üzerine 5 Ağustos 1966’da Çorum Belediyesi’nin işten çıkardığı işçiler için **yürütmeyi durdurma kararı almıştır**. Ancak Çorum Belediye Başkanı Kemal Demirer Danıştay kararını uygulamayınca; işçiler İstanbul’a yürüme kararı aldılar. Taksim Anıtında 31 Ağustos’ta son bulan bu bölüm “ölüm yürüyüşü” olarak da anılmıştır.

Sonuç; 31 Ağustos'ta İstanbul'a varan işçiler eylemlerini bitirmede ve beklemeye başladılar. Eylül ayı ortasında Çorum Belediyesinin işçileri geri almasıyla yürüyüş eylemi bitirildi.^{viii}

4. Özel Okulların Açılmasını Protesto Yürüyüşü

Güzergah: İstanbul-Ankara, 07-20 Kasım 1967, 14 Gün 370 Km.

1967 yılında özel okulların arka arkaya açılması nedeniyle İTÜ Mühendislik öğrencileri İstanbul'dan Ankara'ya yürüyüş kararı aldılar. Üzerlerinde **“Özel Okullar Devletleştirilmelidir”** yazan gömlekleriyle 150 öğrenci, İTÜ Talebe Birliği Başkanı **Hasan Yalçın** önderliğinde 7 Kasım 1967 Salı sabahı Taksim Atatürk anıtından yürüyüşe başladılar. İzmit'te düzenlenen gösteride İTÜ öğrencisi **Harun Karadeniz** özetle: "Anayasa, Herkes dil, ırk, düşünce, felsefi inan, din ve mezhep ayrılığı gözetilmeksizin kanunlar önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz demesine rağmen, On binlerce Üniversiteli derslere girmiyor, Neden? **Yüz ellisi yollara düşmüş, neden?** Köylü çocuğunun okuduğu **Köy Enstitülerini kapattılar, neden?** Dar gelirli okuduğu askeri ortaokul, liseleri kapatıyorlar, neden? **Tekniker okullarını kapadılar, neden?** Parasız yatılı öğrenci sayısını azalttılar, neden? **Parası olanlar için özel okullar açıyorlar, neden?** Şeklinde bir konuşma yapmıştır. Diğer üniversitelerin desteğiyle^{ix} 14 Kasım 1967 günü Bolu'ya giren öğrenciler **"Eğitimde Eşitlik mitingi"** yapmıştır.

20 Kasım 1967 Pazartesi günü, Ankara'ya varan öğrenciler, Sendikalar ve Üniversite Fikir Kulüpleri ve diğer öğrenci kuruluşları karşılamışlardır. **"Anayasa dışına düşmüş, eğitim düzeni için direniyoruz, 1 diploma 20 bin lira"** pankartlarıyla Anıtkabri ziyaret etmişler ve yürüyüşü sonlandırmışlardır.

Sonuç: Öğrenciler çözüm önerilerini **“Eğitimde Devrim”** adlı kitapta toplamışlar ve yetkililere göndermişlerdir. Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS); öğrenci örgüleri, sendikaların katılımıyla, 4-8 Eylül 1968 tarihlerinde icra ettiği **“Devrimci Eğitim Şurasında”** eğitimdeki sorunlar ve çözümleri dile getirmiştir. İstanbul Mimarlar Odası Başkanı Demirtaş Ceyhun'un açtığı dava sonucunda Anayasa Mahkemesi, 1971 Ocak ayında 625 sayılı yasanın **bazı maddelerini iptal etti. Bazı özel okullar kapatıldı, bazı özel okullar değişik adlarla birleştirildi^x. Ancak, 12 Mart 1971 Askeri darbesiyle bu kazanımlar geri alınmıştır^{xi}. Günümüzde de devam eden bu soruna İlber Ortaylı “Sandviççi Dükkanı gibi özel okul açılıyor” şeklinde tepki göstermiştir^{xii}.**

5. Tam Bağımsız Türkiye için Mustafa Kemal Yürüyüşü:

Güzergah: Samsun-Ankara. 1968, 12 gün ve 350 km.

Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının 30 Ekim-10 Kasım 1968 tarihleri arasında gerçekleştirdiği Tam Bağımsız Türkiye İçin Mustafa Kemal Yürüyüşü, 1919'da başlayan Mustafa Kemal devrimi kendisinden sonra gelen yöneticiler tarafından amacından saptırılmış, Cumhuriyet'in bütün kurumları yozlaştırılmıştır. Bugün Türkiye'miz, dünyada ilk anti-emperyalist ve anti-kapitalist devrimi gerçekleştiren Mustafa Kemal'e rağmen yabancıların desteklediği karşı devrimcilerin etki alanına girmiştir. Biz Mustafa Kemal gençliği olarak, saptırılan devrimi rayına oturtmaya azimliyiz, kararlıyız." hedefiyle yapılmıştır^{xiii}

30 Ekim 1968 günü Samsun-Atatürk anıtından yürüyüşe başlayan 24 öğrenci kısa süre sonra kanunsuz yürüyüş iddiasıyla polis tarafından durdurulmuş ve öğrenciler geceyi

Emniyet Müdürlüğü'nde geçirmişlerdir. Hakim karşısına çıkan öğrencilerden Bozkurt Nuhoglu "Sayın yargıcım, siz 24 genci değil, Mustafa Kemal'i, O'nun ilkelerini yargılıyorsunuz" şeklindeki ifadesi üzerine, Yargıç "Ne bugün ne de bugünden sonra hiçbir hakim, Mustafa Kemal'i ve O'nun ilkelerini yargılayamaz" dedikten ve Mustafa Kemal Atatürk'e bağlılığını belirttikten sonra duruşmayı erteledi. Serbestiler^{xiv}. Yolda Çorum'un Alaca İlçesi'nde gericiler tarafından parçalanmış Atatürk büstünün inşaatına yardım ettiler. Ancak bu arada "komünistlerin dilinde "111111" diye bir parola dolaştığı provokasyonları başlatılmıştır. 11 Kasım saat 11'de harekete geçilecek diye yansıtılan bu provokasyon siyaset ortamını germiştir. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, "Gençlerin, demokrasi düşmanlarına fırsat verebilecek davranıştan kaçınmalarını" istedi. Türkiye nefesini tuttu yürüyüşü takip ediyordu... Gericilerin yürüyüşteki gençlere saldıracağı konuşuluyordu. İnönü'nün sert çıkışı ve provokasyon yapılacağı iddiaları üzerine bazı gruplar yürüyüşten ayrıldı. Polis engelleri ve provokasyonlar nedeniyle sonlandırılan yürüyüş 10 Kasım 1968'de Anıtkabirde özel deftere "Büyük Önder, Amerikan emperyalizmine karşı İkinci Milli Kurtuluş Savaşımızda izindegiz. Milli Kurtuluş Savaşımız yok edilemez. Onu yok etmek için bütün Türk Milleti'ni yok etmek gerekir. Tam Bağımsız Türkiye İçin Mustafa Kemal Yürüyüşçüleri"^{xv} ifadesinin yazılmasıyla son bulmuştur. Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel, gazetecilerin yürüyüşle ilgili sorusuna, sonradan çok meşhur olacak "Yollar yürümekle aşınmaz." cevabını vermiştir.

Sonuç: Yürüyüşe katılanlar Anadolu'da bir karşı devrim organize edildiğini, halkın Atatürk'e karşı olmadığını, ancak baskıya karşı duracak eğitime sahip olmadıklarını, sorumluluğun, halkın değil **aydınların**^{xvi} olduğunu bir tespit olarak ortaya koymuşlardır.

6. Montaj Sanayisine Hayır Yürüyüşü

Güzergah: İstanbul-Kocaeli, 24-30 Aralık 1968, 7 Gün

24-30 Aralık 1968 tarihlerini “**Montaj Sanayi ve Ortak Pazara Hayır**” haftası olarak ilan eden gençlik örgütleri İstanbul Teknik Üniversitesi önünden Harun Karadeniz başkanlığında İstanbul-İzmit arasında “**montaj sanayisine hayır yürüyüşü**” gerçekleştirdiler. Hafta boyunca çeşitli fabrikaların önünde işçilerle bir araya gelerek, halkı ve işçileri montaj sanayisine karşı bilinçlendirme çalışması yaptılar^{xvii}. Dağıtılan bildirilerde şu ifadeler yer veriliyordu: “Türkiye’de insan emeği ucuzdur. Batının amacı otobüsü Türkiye’de yaptırmak yani ucuz ücretle Türk işçisi çalıştırmak için Türkiye’de montaj fabrikaları kurmaktadır. **Sanayileşmeyi Engleyen Montaj Sanayine Hayır. Onlar Ortak Biz Pazar**”^{xviii}.

Sonuç: Montaj sanayinde bir değişiklik olmadı, Her ne kadar işçiler ve halk bilinçlendirmeye çalışılsa da gerek halk ve gerekse yönetenler yeteri kadar eğitilmiş ve ileri görüşlü olmadığından Türkiye montaj ve yan sanayi ülkesi haline gelmiştir.

7. Büyük Eğitim Yürüyüşü

Güzergah: Ankara, 15 Şubat 1969

Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ve Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu tarafından 15 Şubat 1969’da düzenlenen yürüyüşe Türkiye’nin dört bir yanından gelen öğretmenler, öğrenciler, işçi ve memur sendikaları ile vatandaş katılmıştır.

TÖS Başkanı Fakir Baykurt “*Öğretmenler üzerindeki idari ve siyasi baskılara son verilmesi, eğitimde eşitlik, adil ücret ve grev hakkı taleplerini*” ifade etmiş ve sözlerini “...Yirmi haneli köydeki emektar öğretmenimizi ...üstün görüyoruz... Amerika’nın üretim artışı bayat süttezounu, barış gönüllüsünü, 6. Filonun gölgesinde limanlarımıza boşaltılan donyağını artık istemiyoruz”. Şeklinde tamamlamıştır^{xix}. **Büyük Eğitim Yürüyüşü** hep bir ağızdan **öğretmen andı** okunarak sona ermiştir.

8. Büyük Madenci Yürüyüşü,

Güzergah: Zonguldak-Ankara, 4-8 Ocak 1991. 5 gün. 300 Km.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal, 28 Kasım 1990'da "Zonguldak kömür havzasında işçiye verilen ücret, sattığınız kömürün bedelini karşılamıyor" şeklindeki ifadesine karşın; işçiler, üretimin bilinçli olarak düşürülmesi, işletmelerin zarar ettirilmesi ve özelleştirmenin önünün açılmasının amaçlandığını ifade etmişlerdir. Genel Maden İşçileri Sendikası ile İşveren (Devlet) arasındaki toplu iş sözleşmesinden sonuç alınamayınca grev kararı alındı.

4 Ocak 1991 tarihine kadar, çevre il/ilçelerinden gelen işçilerle, Zonguldak; Türkiye tarihinin en büyük işçi hareketine sahne oluyordu. Bu harekete dünyadan da destek vardı. **Avustralya ve Güney Afrika'dan ithal edilen kömür gemilere yükleneceği sırada liman işçileri direniş gösterir** ve gemiler Türkiye'ye boş döner.

Ankara'ya gitmek için beklenen **1150 otobüs gelmemiştir**. Bunun üzerine madenciler "*Ayaklarımız var. Yürüyeceğiz*" açıklamasıyla yürüyüşe geçerler. Madenci eşlerine Zonguldak'ta kalmaları söylene de kadınlar bu öneriyi kabul etmeyerek ve yürüyüşün önemli aktörlerinden biri olurlar. Yaklaşık **100 bin kişi Ankara'ya yürümektedir...**

5 Ocak sabahı Sendika Başkanı Şemsi Denizer, Başbakan Yıldırım Akbulut'la Bolu'da görüşür. Hükümet şartları kabul etmez ve görüşme tikanır. Dorukhan Tüneli'ne ulaşan madenciler, bir barikatla daha karşılaşır. Ancak işçilerin sloganı "**Ölmek var, dönmek yok**" şeklindedir. Mengen'den sonraki durak Gerede'dir; burada da bir barikatla madencilerin önü kesilir. Bu kez çıkan arbede **de işçilerden 201'i göz altına alınır**. Sendika Başkanı Denizer'in "*İşçiler hak arama mücadelesinin dışına çıkmazlar. Yürüyüşümüzün amacı, anlaşma ortamı yaratmaktır. Amacımıza ulaştık. Görüşeceğiz*" sözleriyle yürüyüş sonlandırılır.

Sonuç: Büyük Madenci Yürüyüşü, kesin kazanımlara ulaşamamıştır. Sendika ve hükümet arasındaki görüşmeler bir süre sürüncemede bırakıldı. 21 Ocak'ta Denizer-Aykut görüşmesi başladı ancak sonuç alınamadı. 16 Ocak 1991 gecesi ABD, Irak'a savaş açtı. Hükümet 25 Ocak'ta savaş halini gerekçe göstererek grevleri 60 gün süreyle erteledi. Böylece çeşitli sektörlerdeki **115 bin işçi grevleri sonlandırmak zorunda kaldı**. Ama bu yürüyüş hükümet değişikliğine neden olmuştur. 292 sandalyeyle tek başına iktidarda olan ANAP, 20 Ekim 1991'deki seçimlerinde 115 sandalyeye düşmüş ve iktidarı DYP-SHP koalisyonuna bırakmıştır.

3 Mart 1992 tarihinde, Zonguldak Kozlu ilçesinde **Türkiye'nin o tarihe kadarki en büyük grizu patlaması meydana geldi. 263 Madenci yaşamını** yitirdi (Soma'da 301 madenci hayatını kaybetti). Ölen madencilerin eşleri hak arama mücadelelerine uzun süre devam etti.

9. Büyük Anadolu Yürüyüşü 02 Nisan -21 Mayıs 2011

Güzergah: (Artvin-Trakya-Ege-Akdeniz-Harran)- Ankara'ya, **50 Gün**

Yürüyüş, 8 Kervan'ın "**Doğa Yoksa Biz De Yokuz, Anadolu'yu Vermiyoruz**" sloganıyla başlamıştır.

Doğu Karadeniz Kervanı Artvin'den 02 Nisan 2011'de; **Güney Ege Kervanı**, 9 Nisan Cumartesi Yuvarlakçay'dan at arabaları ile yola çıktı. Marmaris, **Akçaova**, Datça, **Bodrum**'dan katılan yürüyüşçülerle 16 Nisan'da Muğla'da birleşti; **Mezopotamya Kervanı**, 10 Nisan Pazar Hasankeyf'ten; **Batı Akdeniz Kervanı**, 12 Nisan'da Antalya'dan; **Doğu Akdeniz Kervanı** 16 Nisan'da Antakya'dan; **Ege Kervanı**, 17 Nisan 'da Bornova'dan; **Trakya Kervanı** 24 Nisan'da Enez'den ve **İç Anadolu Kervanı** 5 Mayıs'ta, Avanos'tan yola çıkmıştır.^{xx}

Yürüyüşe ilişkin **talepler** şu şekilde belirtildi:

1. Doğayı bir meta olarak gören kalkınma modeli terk edilmeli,
2. 'Her insan doğduğu yerde doyabilmeli' ilkesinden yola çıkarak, kırsalda yaşayan insanların büyük kentlere göçünü engelleyecek ve geleneksel yaşam biçimlerimizi destekleyecek düzenlemeler hayata geçirilmelidir.
3. Kırsal yaşamımızı, kültürel mirasımızı ve biyolojik çeşitliliğimizi tehdit eden, kâr hırsıyla hazırlanmış hidroelektrik santral (HES) ve baraj projelerinin tamamı durdurulmalıdır.
4. Ormanlarımızın yok olmasının önünü açacak **2B yasal düzenlemeleri derhal geri çekilmeli**, ormanların özelleştirilmesine dair hazırlıklar durdurulmalıdır.
5. Ne koruma alanlarını ne tarım alanlarını ne de canlı yaşamını dikkate alan **madencilik faaliyetleri durdurulmalı**, bu faaliyetlerin ekosistem üzerindeki etkisi göz ardı edilerek verilmiş tüm **maden ruhsatları iptal edilmelidir**.
6. Toprakların verimsizleşmesine, temel geçim kaynağı tarım olan köylünün yoksullaşmasına ve su kaynaklarının aşırı kullanımına neden olan **yanlış tarım politikaları terk edilmelidir**.
7. Tüm canlı yaşamını tehdit eden **hibrit tohumların, GDO' lu ürünlerin ve üretimde kullanılan her türlü kimyasal maddenin kullanımı durdurulmalıdır**.
8. Bizden önce bu topraklarda yaşamış onlarca uygarlıktan günümüze miras kalan Hasankeyf gibi nice **kültürel zenginliğimizi tehdit eden projeler ve uygulamalar derhal durdurulmalıdır**. Sadece bize değil tüm insanlığa ait bu değerler itinayla korunmalı, gelecek kuşaklara en iyi şekilde aktarılmalıdır.
9. Sosyal ve ekolojik maliyeti gözardı edilerek planlanan ve şehirlere daha büyük göç dalgalarının gelmesine yol açacak **otoyol, köprü ve konut projeleri durdurulmalı**, karbon salınımını azaltacak demiryolu ulaşımı geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır.

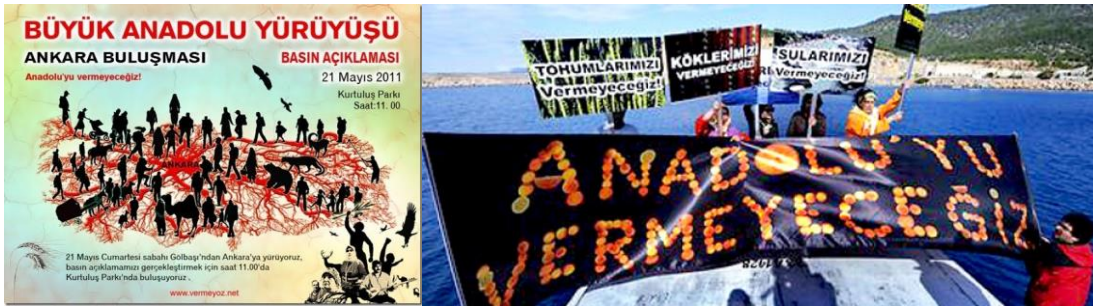
10. Her geçen gün bir yenisi eklenen, **doğaya verdikleri zarar tartışılmaz termik santraller ve nükleer santral yatırımları derhal durdurulmalıdır.**

11. ...Doğayı yok eden şirketler tarafından finanse edilen özel firmalar tarafından hazırlanan **ÇED raporları ve buna izin veren ÇED Yönetmeliği derhal iptal edilmelidir.**

12. Koruma alanlarını ticari yatırımlara açan **Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı geri çekilmeli, Yenilenebilir Enerji Kanunu derhal iptal edilmelidir.**

13. Doğaya zarar verenlerin ağır cezalara çarptırılmasını öngören yasal düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

14. Yaptığı yatırımlarla **doğanın dengesine müdahale eden icracı bir kuruluş niteliğindeki Devlet Su İşleri (DSİ) ile doğayı korumakla yükümlü Çevre ve Orman Bakanlığı'nı aynı çatı altında birleştiren yapı değiştirilmelidir. Çevre ve Orman Bakanlığı, şirketlerin çıkarlarını savunmak yerine; asli görevi olan, doğayı koruma görevini yerine getirmelidir.**

Sonuç: Türkiye'nin dört bir yanından 40 gün 40 gece planlanan ancak 50 gün yol alan **kervanlar** Ankara'da Gölbaşı'nda durduruldular. Yürüyüşçüler yerlerini terk etmeyerek **Gölbaşı Direnişi'ne** başladılar. Büyük Anadolu Yürüyüşçüleri konuyu yargıya intikal ettirmelerine rağmen, direnişlerine 17 gün sonra, 6 Haziran 2011 tarihinde "*Gölbaşı'ndaki Direnişi, tüm yurda yaymaya karar verdik. Burada yaktığımız Direniş Ateşi'ni, Yaşam İçin Direniş İnisyatifi* adıyla tüm yurda yayacağız. Doğayı rant uğruna sömüren kapitalist sisteme karşı, yaşam hakkımızı korumak için, mücadele edenler neredeyse Yaşam İçin Direniş İnisyatifi orada olacaktır" bildirisiyle son vermişlerdir.^{xxi}

10. Yüzde 10'luk Seçim Barajının Kaldırılması

Güzergah: İstanbul-Ankara, 09-26 Temmuz 2013, 17 Gün.

Aylin Kotil "*seçimlerde %10 seçim barajının antidemokratiktir. Türkiye'deki mozaik meclise ne kadar yansırsa ülke o kadar huzurlu olur^{xxii}*" sözleriyle başlattığı yürüyüş için; "*Sadece eleştirmek, konuşmak, yerimizde oturup, hiçbirşey yapmamak olmaz. Bir farkındalık yaratmak için yürümeye karar verdim. Çünkü, kültürel farklılıkların yönetimde temsil edildiği bir ülke, farklılıkların Meclis'e daha çok yansıdığı bir ülke istiyorum. Seçim barajının düşmesi de bunu sağlayacak.*" Demiştir.

Seçim barajı dūřerse, Tūrkiye yine koalisyonlara mahkum olur ifadesine, Aylin Kotil, "Koalisyonlardan korkmamak gerekir. Koalisyon hūkūmeti felaket deęildir, Almanya; yıllardır koalisyonlarla yūnetiliyor ūlke hem siyasi hem de ekonomik istikralı. Ancak Tūrkiye'deki koalisyonlarda partiler, ne koparabileceklerini tartıřıyorlar. Oysa **birlikte nasıl geinebileceklerini** dūřünmeleri gerekiyor. Bizim de uzlařı kūltūrūnū, **uzlařmayı** ūęrenmemiz lazım. Būylece tek partiye mahkum olmaktan kurtulabiliriz..." ifadesiyle karřı çıkmıřtır. Aylin Kotil, yūrūyūřū sırasında giydięi tiřūrtlerle, hemen her sıkıntılı konuda mesajlar vermiřtir.

Sonuç: Aylin Kotil, yūrūyūřū sonunda "yūrūyūřūnde en būyūk desteęi **baraj altında kalan partilerden** alacaęımı dūřūnmūřtūm, ancak barajı geçemedięi için TBMM'de temsil edilemeyen partilerden sadece BBP ilgilendi. Dięer partilerden ses yok, tepki yok, destek yok. En būyūk hayal kırıklıęım bu olmuřtur" demiřtir^{xxiii}. **Seçim Barajı**, TBMM'nin bir karar alamaması ūzerine %10 olarak devam etmektedir.

11. Gezi Eylemlerindeki Polis şiddetini Protesto ve Hayatını Kaybedenlerin/Yaralananların Faillerini Bulunması,

Gūzergah: Antalya- İstanbul. 18 Temmuz- 20 Aęustos 2013, 32 Gūn ve 1200 Km.

Taksim gezi parkında Haziran 2013'te icra edilen eylemlerindeki polis řiddetini protesto ve hayatını kaybedenlerin/yaralananların faillerini bulunması talebiyle Antalya'dan 18 Temmuz 2013 gūnū, İstanbul Gezi Parkı'na kadar sūrecek "Adalet Yūrūyūřū" Kadir Canbek, Ulař akar, Canberk Apiř ve Batuhan Yūcel tarafından bařlatılmıřtır. Batuhan Yūcel ayaęındaki ūdem nedeniyle yūrūyūřū bırakmak durumunda kalmıřtır^{xxiv}. Eskiřehir'de Ali İsmail Korkmaz'ın saldırıya uęradıęı, Ankara Gūven Park'ta **Ethem Sarısūlūk'ūn**, Ūmraniye'de de **Mehmet Ayvalıtař'ın** hayatını kaybettięi yerlere kırmızı karanfiller bırakan^{xxv}, bařından vurulan 16 yařındaki **Berkin Elvan'ı** Okmeydanı Hastanesi'nde ziyaret eden yūrūyūřūūler, saat 21.00'da Gezi Parkı'nda olmayı planlıyordu. Ancak, gençlerin 32 gūn ve toplam 1200 kilometre sūren yūrūyūřleri **polis tarafından Gūmūřsuyu'nda durdurulmuřtur**^{xxvi}.

Sonuç: 1 Haziran 2013 günü Kızılay Meydanı'ndaki Gezi eylemleri sırasında öldürülen **Ethem Sarısülük'ün** davasında sanık polis memuru Ahmet Şahbaz'a verilen hapis cezası paraya çevrildi^{xxvii}. Gezi Parkı eylemleri sırasında **Mehmet Ayvalıtaş'ın** bir aracın çarpması sonucu hayatını kaybetmesine ilişkin davada mahkeme, 09 Mayıs 2018 tarihinde dosyanın dördüncü kez bilirkişi heyetine gönderilmesine karar verdi^{xxviii}. Dava halen devam ediyor. İstanbul'da Gezi Parkı eylemleri sırasında polisin attığı gaz fişeginin isabet etmesi sonucu hayatını kaybeden **Berkin Elvan'ın** davasında, sanık polisin tutuklanması talebi reddedildi^{xxix}. Dava devam ediyor.

12. Berkin için Adalet Yürüyüşü,

Güzergah: Antalya-İstanbul, 08 Mart-01 Nisan 2014, 24 Gün 730 Km.

Yürüyüşün amacı; "Berkin'i vuranların adalet önüne çıkarılması" şeklinde tanımlanmıştır.^{xxx} 08 Mart 2014 Emekçi Kadınlar Günü'nde başlayan yürüyüş, **Berkin Elvan'ın tedavi gördüğü hastanede vefat etmesi** üzerine mezarına çiçek bırakılmasıyla son bulmuştur. 730 kilometre yol 24 günde kat edilmiştir^{xxxi}.

Antalya Halk Cephesi üyesi 5 kişinin, İstanbul Gezi Parkı eylemleri sırasında evinden ekmek almaya giderken kafasına isabet eden **biber gazı kapsülü nedeniyle 269 gün komada kaldıktan sonra hayatını kaybeden 15 yaşındaki Berkin Elvan'ı** vuran polisin bulunması ve cezalandırılması için 8 Mart'ta başlattıkları yürüyüş tamamlandı^{xxxii}.

Sonuç: İstanbul'da Gezi Parkı eylemleri sırasında polisin attığı gaz fişeginin isabet etmesi sonucu hayatını kaybeden Berkin Elvan'ın davasında, sanık polisin tutuklanması talebi reddedildi^{xxxiii}. Dava devam ediyor.

13. Trafik Kazalarında Yayalara Çarpma Suçuna "Bilinçli Taksir" Maddesinin Eklenmesi,

Güzergah: İstanbul-Ankara, Haziran 2000, 21 Gün,

30 Nisan 2000 gecesi Bağdat Caddesi'nde trafik terörüne kurban verdiği 21 yaşındaki kızı **Selin** için kızının ölümünden sonra **21 günde İstanbul'dan Ankara'ya yürüyen Boray Uras**, Çünkü **Selin 21 yaşındaydı**, yürüyüşümü Selin'in her yaşı için 'bir' gün olarak hesapladım" ifadelerini kullanmıştır.

Sonuç: TBMM öneriye büyük destek verdi. Ankara varışından sonra TBMM’de tüm partilerin katılımıyla toplantı yapıldı. **Trafik Kazalarını İnceleme Komisyonu** kurulması kararlaştırıldı. 67 vilayetin hepsi dolaşıldı ve trafik kazalarının nedenleri konusunda görüşmeler yapıldı. Bilinçli Taksir Yasası çıkartıldı^{xxxiv}.

14. Okulda Hayatını Kaybeden Oğlu Efe Boz’un, Bölge İdare Mahkemesi’nde görülen davasını protesto

Güzergah: İstanbul-Ankara; 12-23 Nisan 2011

Maltepe’deki ilköğretim okulunda üzerine düşen lavabonun boğazını kesmesi yüzünden hayatını kaybeden 6 yaşındaki Efe Boz’un babası Kemal Boz, Bölge İdare Mahkemesi’nde görülen davada, **okul idaresinin oğlunun yaramaz olduğu ve aileyi tazminat almaya çalışmakla suçlayan** ifadesini protesto için İstanbul’dan Ankara’ya yürümüşür^{xxxv}.

Sonuç: Kemal Boz 23 Nisan’da vardığı Ankara’da "Başka Efeler ölmesin, okullardaki güvenlik standartları iyileştirilsin" diyerek eşi Nurdan BOZ’la birlikte bir yıldır sürdürdükleri imza kampanyasında toplanan 115 bin imzayı TBMM’ye teslim etmiştir. Ancak, Efe Boz davasında karar dört yıl sonra çıkmıştır^{xxxvi}.

15. Çocuk İstismarı, Kadına Şiddet ve Doğa Katliamlarına Dikkat Çekmek

Güzergah: Çanakkale-Ankara 08 Mart-03 Nisan 2018, **431 Km. 22 Gün.**

Ayvacık ilçesi Ahmetçe köyünden Dilek **Taş**, Biga ilçesinden Hülya **Kurt** ve Kocaeli’den Nursel **Karagöz**, çocuk istismarları, kadına şiddet ve doğa katliamlarına dikkat çekmek amacıyla **“3 İnsan, 3 Kadın, 3 Anne”** sloganıyla ve giydikleri Sarı Yeleklerle^{xxxvii} **03 Mart 2018’de** Çanakkale’den Ankara’ya yürüyüş başlatmışlardır.^{xxxviii} Yürüyüşçü üç kadın, “Anne ve insan kimliğimizle, özgür kadın, özgür toplum için, *çocuğa, kadına, hayvana, doğaya yönelik her türlü istismar, taciz, tecavüz, talan ve cinayetlere karşı yürüdüklerini*” belirtmiştir.

Amacın; taleplerini ve topladıkları imzaları Meclis'te grubu bulunan siyasi partilere sunmak olduğunu, ancak **sadece CHP ve HDP'den olumlu yanıt aldıklarını** belirtmişlerdir^{xxxix}.

Sonuç: HDP hariç hiçbir siyasi parti bu üç (3) kahraman kadına randevu vermemiştir. Bunun üzerine Meclis önünde, "Son yıllarda ciddi artış gösteren **çocuklara, kadınlara, hayvanlara ve doğaya yönelik her türlü istismar, saldırı, tecavüz, cinayet ve katliamlara dikkat çekmek için yürüyoruz**. Çıkacak yasalarda taleplerimizin dikkate alınması istiyoruz. Adalet Bakanlığı verilerine göre **yılda ortalama 8 bin çocuk, istismara uğruyor**. Bu, **günde 21 çocuk demek**. Son 5 yılda çocuk istismarı dava sayısı **yüzde 50 arttı**. Çocuk istismarında ülkemiz dünya sıralamasında 3'üncü sırada. Biz bir çığlık atıyoruz. **'Bağırmadı'** diyerek **tecavüzleri aklayanlara karşı** bir çığlık bu. **'Bir kereden bir şey olmaz'** diyenlere karşı bir çığlık. Biz ahlaklı ve temiz bir toplumda yaşamak istiyoruz. " sözleriyle yürüyüşlerini tamamlamışlardır^{xl}.

16. “Türkiye İçin Adalet, Fenerbahçe İçin Adalet” ve “Adaletle Fener Yak” Yürüyüşü,

Güzergah: İstanbul Bağdat Caddesi ve Ankara Anıtkabir. 16 Şubat- 23 Mart 2014

Fenerbahçeli Avukatlar Derneği tarafından 16 Şubat 2014 tarihinde düzenlenen **"Türkiye İçin Adalet, Fenerbahçe İçin Adalet"** yürüyüşü, tahminen 450.000 kişinin katılımıyla, İstanbul Bağdat Caddesi Şaşkınbakkal'da başlamış ve Fenerbahçe Şükrü Saracoğlu Stadı önünde sona ermiştir^{xli}. Fenerbahçe Kulübü Başkanı Aziz Yıldırım ve yönetim kurulu üyelerinin de katıldığı,

yaklaşık 3 saat süren yürüyüş sonunda FB Başkanı Aziz Yıldırımın vermiş olduğu mülakatta adalet ve hak-hukuk konularında önemli tespitleri olmuştur^{xlii}.

Diğer taraftan Ankara Fenerbahçeliler Derneği, “1 milyon kişi ile Anıtkabir’e” sloganı ile başlattığı^{xliii} yürüyüşe O zamanki 1907 Fenerbahçe Derneği başkanı ve Fenerbahçe eski yönetim kurulu üyesi Ali

Koç, “Adaletin rengi olmaz, bir gün herkese lazım olur”, demiştir. 1907 Fenerbahçe Derneğinin kampanyasına yoğun ilgi gösterilmiş ve imza sayısı çok kısa sürede 500.000’i aşmıştır.

23 Mart 2017 tarihinde, “Adalet için fener yak” yürüyüşünde Anıtkabir’e 358 bin kişi katılmıştır. Gerek 14 Şubat İstanbul Yürüyüşüne ve gerekse Anıtkabir toplantısına Fenerbahçelilerin yanında Galatasaraylılar, Beşiktaşlılar ve diğer spor kulüplerinin taraftarlarının da yer alması çok büyük sevinç kaynağı olmuştur.^{xliv}

FB Kulübü Başkanı Aziz Yıldırım, Anıtkabir anı defterine “*Türkiye Cumhuriyeti’nin Kurucusu Yüce Atatürk; ... yegane ruhu Kuvai-Millîye olan Fenerbahçe Kulübü’nün Başkanı olarak, ...İşgal altındaki bir ülkeyi çağdaş, demokratik bir cumhuriyet haline getiren irade ve devrimlerinize sahip çıkmak konusundaki kararlılığımız ve mücadelemiz tamdır.Rahat Uyu Atam. Yolun Yolumuz. Andın Andımız olacaktır. Söz veriyorum ki devrimlerinizi ve ilkelerinizi unutturmak isteyen karanlıkların yüzünde yanan son bir ışık kalacaksa o Fenerbahçe olacaktır*” şeklinde yazmıştır.^{xlv}

17. “1919 Genç Samsun'dan Ankara'ya Yürüyor

Güzergah: Samsun-Ankara, 17-19 Mayıs 2014, 3 Gün

Türk gençlik Birliği (TGB)’nin başta 14 Mayıs 2014 tarihinde yaşanan Türkiye’nin en büyük maden kazası olan ve 301 işçinin ölümüyle sonuçlanan **Soma faciası**^{xlvi} olmak üzere Türkiye’nin içinde bulunduğu **sorunlara dikkati çekmek**^{xlvii} ve Mustafa Kemal Atatürk’ün kendilerine emanet ettiği Türkiye Cumhuriyeti’nin karşı karşıya olduğu **tehlikeyi haykırmak** için **1919 TGB’li gencin** yaptığı bu yürüyüş. **Samsun-Havza-Merzifon-Amasya-Çorum-Ankara** ve Ankara’da Güvenpark-Anıtkabir güzergâhında halktan çok destek görmüştür.

Samsun'dan yola çıkan TGB üyesi 1919 üniversiteli genç 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal ve arkadaşlarının başlattığı tam bağımsızlık, milli hükümet, emekten, emekçiden yana bir iktidar, demokratik, laik, sosyal, hukuk devleti ilkelerini benimsemiş, çağdaş uygarlık seviyesinin üzerine çıkmayı hedeflemiş, ölümlerin, iş cinayetlerinin, katliamların, adaletsizliğin ve haksızlığın olmadığı, bir Cumhuriyet rejiminin esas alınmasını ortaya koydular.^{xlvi}

Yürüyüşü gerçekleştiren TGB üyeleri, yürüyüşün amacının Cumhurbaşkanlığı seçimi, İş kazaları, özelleştirme ve taşeronlaşma gibi konularda seslerini duyurmak olduğunu ifade ettiler.^{xli}

Sonuç: 301 madencinin hayatını kaybettiği Soma faciasıyla ilgili davada dört yıl sonra 11 Temmuz 2108 tarihinde karar verildi. Soma Kömür İşletmeleri AŞ'nin yönetim kurulu başkanı Can Gürkan'a 15 yıl hapis cezası verildi¹

18. Adalet Yürüyüşü

Güzergah: Ankara-İstanbul, 15 Haz- 09 Tem 2017, 25 gün ve 432 Km.

15 Haziran Perşembe günü Ankara Güvenpark'tan yola çıkan CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun Adalet Yürüyüşü 25 gün sonra 09 Temmuz 2017 günü **Maltepe'de tarihi Adalet Buluşması**^{li} ile sona ermiştir.

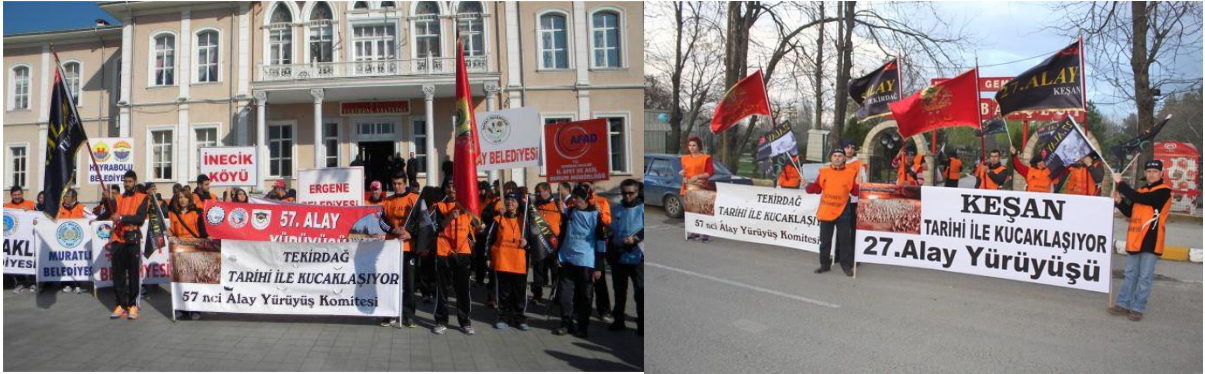
CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu, son 3 kilometreyi yalnız yürüyeceğini açıkladı ancak vatandaşlar kaldırımları ve yolun çevresini sararak adeta 'yalnız yürümeyeceksin' mesajı vermiştir.

Sonuç: Adalet var demekle olmaz, hissedilmesi gerekir. Türkiye’de Adaletle ilgili önemli bir değişiklik olmadı. Adaletle yönelik halkın şikayetleri devam etmektedir. Gazetedeki bir yazısından dolayı tutuklu bulunan seçilmiş Milletvekili Enis Berberoğlu Adalet Yürüyüşünden 14 ay sonra, Milletvekilliği bitene kadar, infazın durdurulması kararıyla 20 Eylül 2018’de serbest bırakıldı.^{lii}

19. GELENEKSEL YÜRÜYÜŞLER:

a. 57'nci ve 27. Alayı Anma Yürüyüşü

Güzergah: Tekirdağ-Çanakkale, 13-18 Mart

Çanakkale Savaşında destanlaşmış 57. Alayın aziz hatırasına bir saygı olarak 57 Tekirdağlı gönüllü tarafından icra edilen 57'nci Alay Yürüyüşü her yıl halkın katılımıyla daha da coşkuyla yapılmaktadır.

Tekirdağ’dan yola çıkan 57. Alay Yürüyüşçülerinin Keşan’da karşılanması sonrası, buradan **27. Alay Yürüyüşçüleri** konvoyu katılmakta ve yürüyüşçüler “Bastığımız yerlere toprak demeden, bu topraklarda şehit düşmüş kefansız yatan binlerin huzuruna doğru, geri dönmeyi düşünmeden yürüyoruz” ifadeleriyle başlayan bu yürüyüşler 18 Mart günü Çanakkale Şehitler Abidesinde sona ermektedir.

b. Atatürk ve İstiklal Yolu yürüyüşü

Güzergah: İnebolu-Kastamonu 4 gün. 95 Km.

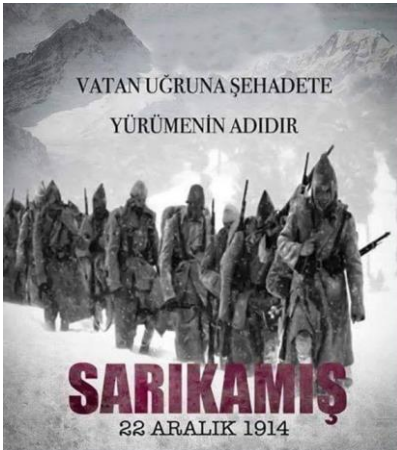
Kastamonu Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü tarafından düzenlenen “Atatürk ve İstiklal Yolu Yürüyüşü”, Kurtuluş Savaşı’nda İnebolu Limanı’na gelen silah ve cephanenin taşındığı İnebolu-Kastamonu arasındaki **95 kilometrelik** yolda **4 Günde** icra edilmektedir. Yürüyüşe Türkiye’nin birçok yerinden yüzlerce kişi katılmaktadır. Milli Mücadele döneminde, **Kayık ve kağının iş birliği** kapsamında, gemilerle İnebolu’ya getirilen silah ve cephanenin Kastamonu üzerinden Ankara’ya ulaştırıldığı bu güzergah 1924 yılında “**İstiklal Yolu**” olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından beyaz şeritli İstiklal madalyası ile ödüllendirilmiştir".

Bu yürüyüş, bu kutlu İstiklal Yolu’nda Şehit Şerife Bacı’nın ve Hamamcı Kadı Salih Reis’in ve nice şehitlerimizin ve gazilerimizin mücadelesinin unutulmaması için her yıl yapılmaktadır.

c. Sarıkamış Şehitlerini Anma Yürüyüşü:

Güzergah: Kızılçubuk Köyü-Sarıkamış, Aralık-Ocak Ayı, 6.5 Km.

Bu anma yürüyüşü, I. Dünya Savaşı’nda Enver Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunun, Rus işgali altındaki toprakları kurtarmak için 22 Aralık 2014- 15 Ocak 2015 tarihleri arasında yapılan Sarıkamış Harekatı’nda **Allahuekber Dağları’nda donarak** ölen 60 bin şehidimizi anmak için her yıl Aralık-Ocak ayında yapılmaktadır.

Yürüyüşçüler, her yıl Kızılçubuk zirvede toplanarak “*Türkiye Şehitleriyle Yürüyor*” sloganlarıyla şehitleri anarak yürüyüşlerini onların yaladığı hava şartlarında icra etmektedirler. Bu yürüyüş, Alaattin Karaca başkanlığındaki dönemin Dağcılık Federasyonu ile 2003 yılında Erzurum Kalkınma Vakfı Başkanı olan Necati Bölükbaşı ve Sarıkamış Dayanışma Grubu Başkanı Prof. Dr. Bingür Sönmez'in çabalarıyla kamuoyunca sahiplenilmiştir.

Türkiye'nin dört bir yanından gelen, her yaştan binlerce kişi, Sarıkamış'ın Kızılçubuk köyünden 'Şehitler ölmez vatan bölünmez' sloganlarıyla 6,5 kilometrelik 'Şehit Kurmay Albay Faruk Sungur Yolu'nu izleyerek, Yukarı Sarıkamış Mahallesi'nde yürüyüşü sonlandırmaktadır^{liiii}.

ⁱ **Aydın Kişi**, Etrafındaki sorunları dert edinen ve çözüm yolları bulmaya çalışan kişidir.

ⁱⁱ Miyase İlknur, *Yürümek Umuttur*, **Cumhuriyet Gazetesi**, 09 Temmuz 2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/siyaset/777040/Yurumek_umuttur.html, 04 Ocak 2019.

ⁱⁱⁱ Dr. Mustafa ÇULÇU <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-45/canakkale-krizi-ve-lloyd-georgeun-iktidardan-dusmesi-eylul-ekim-1922>

^{iv} Doğan Avcıoğlu, **Milli Kurtuluş Tarihi, 1838-1995**, İstanbul Matbaası, İstanbul, 1974, ss.191-192; İbrahim Artuç, **Yeniden Doğuş, Türk Kurtuluş Savaşı**, 2. Cilt, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 2001, s.518 (Ref. Hasan İzzettin Dinamo, **Kutsal Barış**)

^v Uğur Dündar, Atatürk'ün strateji dehasını belgeleyen bu olayı biliyor musunuz?...31 Ekim 2018, <https://www.sozcu.com.tr/2018/yazarlar/ugur-dundar/ataturkun-strateji-dehasini-belgeleyen-bu-olayi-biliyor-musunuz-2710987/>

^{vi} Cumhuriyet'in İlk Darbesi, **Cumhuriyet Gazetesi**, 27 Mayıs 2011, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/252626/Cumhuriyet_in_ilk_darbesi_.html

^{vii} Aziz Çelik, *İşçilerin 51 Yıl Önceki Adalet Yürüyüşü*, Birgün Gazetesi, 19.06.2017, <https://www.birgun.net/haber-detay/iscilerin-51-yil-onceki-adalet-yuruyusu-165458.html>

^{viii} Osman AROLAT, *Yakın tarihimizdeki Yürüyüşler Üzerine...*, Dünya Gazetesi, 04 Temmuz 2017 <https://www.dunya.com/kose-yazisi/yakin-tarihimizdeki-yuruyusler-uzerine/370708>

^{ix} İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi öğrencileri, Özel Yüksek Okulların devletleştirilmesi için, 16 Kasım 1967 Perşembe günü, yürüyüş yapmak istedi. Sultanahmet'teki okulun önünden, Ayasofya'ya kadar ellerinde pankartlarla yürüyen gençler, Valilik'ten gelen bir emirle durduruldu, Özel Yüksek Okulları kınamak amacı ile İstanbul'dan Ankara'ya yürüyen gençlerin başkente yaklaşması üzerine, Ankara'daki bazı üniversite ve fakülte öğrencileri de, yürüyüş yapanlara sempatilerini belirtmek ve davalarını desteklemek amacı ile 17 Kasım 1967 Cuma günü derslere girmeme kararı aldı.

SBFBYYO ve ODTÜ öğrencileri, Pazartesi de dahil derslere girmemeyi kararlaştırdı.

ODTÜ Öğrenci Birliği ve Birliğe bağlı 8 dernek, boykotun üniversite Rektörlüğüne karşı olmadığını, özel okulları protesto etmek gayesini güttüğünü belirtti ve boykotun Cumartesi sabahından Pazartesi akşamına kadar süreceğini, bu süre içinde hiç bir öğrencinin derslere ve sınavlara girmeyeceğini ifade etti.

^x **Turhan Feyzioğlu**, "Kürtçe özel okul" diyenler 68 kuşağının bu mücadelesini biliyor mu?, 06.10.2013, <https://odatv.com/kurtce-ozel-okul-diyenler-68-kusaginin-bu-mucadelesini-biliyor-mu-0610131200.html>

^{xi} **Hikmet Çiçek**, Devrimci Portreler, Kırmızı Kedi, 2018, İstanbul, s.307.

^{xii} İlber Ortaylı, “*Sandviççi Dükkanı gibi özel okul açılıyor*”, **Yeniçağ Gazetesi**, 29 Aralık 2018, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/ilber-ortayli-sandvicci-dukkani-gibi-ozel-okul-aciliyor-218856h.htm>

^{xiii} Soner Yalçın, Bir Yürüyüş Günlüğü, Sözcü Gazetesi, 11 Mayıs 2014, <https://www.sozcu.com.tr/2014/yazarlar/soner-yalcn/br-yuruyus-gunlugu-506776/ 1/10>

^{xiv} 68 kuşağı konusunda çok önemli eserlere imza atan Turhan Feyzioğlu'nun “Deniz” adlı kitabından öğreniyoruz:

^{xv} Soner Yalçın, *Bir yürüyüş günlüğü*, Sözcü Gazetesi, 06.11.2018, <https://www.sozcu.com.tr/2014/yazarlar/soner-yalcn/br-yuruyus-gunlugu-506776/ 5/10>, YÜRÜYÜŞTE KİMLER VARDI? Tam Bağımsız Türkiye İçin Mustafa Kemal Yürüyüşü'ne katılan 68 kuşağı gençlerinden bir bölümü şu kişilerdi: Deniz Gezmiş, Cihan Alptekin, Hüseyin Cevahir, Doğu Perinçek, Mustafa İlker Gürkan, Cengiz Çandar, Mustafa Lütfü Kıyıcı, Eyüp Neşat Yıldırım, Deniz Çamlıbel, Kazım Kolcuoğlu, Bozkurt Nuhoğlu, Oral Çalışlar, Orhan Kotan, Atilla Sarp, Mustafa Zülkadiroğlu, Timur Erkman, Özgün Nas, Demir Küçükaydın,

Selahattin Okur, Mustafa Karşıl原因, Mehmet Mehdi Beşpınar, Cevat Ercişli, Hüseyin Karşlı, Feridun Şakar, Şekip Mermut, Ali Askeri, İskender Odabaşoğlu, Zülküf Şahin, Toygun Eraslan, Nazif Önal, Önder Aktosun, Muzaffer Köklü, Kadri Kaplan...

^{xvi} Ibid.

^{xvii} Osman AROLAT, Yakın tarihimizdeki yürüyüşler üzerine..., Dünya Gazetesi, 04 Temmuz 2017, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/yakin-tarihimizdeki-yuruyusler-uzerine/370708>

^{xviii} Hakan Koçak, İşçi Gençlik El Ele, **Toplumsal Tarih**, Mayıs 2018, sayı 293, S.107, https://www.academia.edu/36984576/68_de_%C3%96%C4%9Frenci-%C4%B0%C5%9F%C3%A7i_Dayan%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1_%C4%B0%C5%9E%C3%87%C4%B0-GEN%C3%87L%C4%B0K_EL_ELE_

^{xix} 15 Şubat 1969'da Ankara'da Büyük Eğitim Yürüyüşü Düzenlendi, 15 Şubat 2016, <https://gazetemanifesto.com/2016/15-subat-1969-ankarada-buyuk-egitim-yuruyusu-duzenlendi-20926/>,

^{xx} Büyük Anadolu Yürüyüşü Başladı, 06 Nisan 2011, <https://indigodergisi.com/2011/04/buyuk-anadolu-yuruyusu-basladi-cevre-yi-koruma-dogal-yasami-koruma/>;

^{xxi} Büyük Anadolu Yürüyüşü Başladı, Cumhuriyet Gazetesi, 19 Nisan 2011, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/240496/Buyuk_Anadolu_Yuruyusu_basladi.html, *Büyük Anadolu Yürüyüşü Katılımcıları Yola Çıktı*, Hürriyet Gazetesi, 16 Nisan 2011 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/buyuk-anadolu-yuruyusu-katilimcileri-yola-cikti-17565871>

^{xxii} Büyük Anadolu Yürüyüşü Bitti, 08 Haziran 2011, <https://t24.com.tr/haber/buyuk-anadolu-yuruyusu-bitti,149891>

^{xxiii} Zeynep Gürcanlı, Aylin Kotil 'seçim barajı düşün' diye yürüyor Hürriyet Gazetesi, 08.07.2013, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/aylin-kotil-secim-baraji-dussun-diye-yuruyor-23680100>

^{xxiv} Ve Aylin Kotil Ankara'da, Hürriyet Gazetesi, 26 Temmuz 2013, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ve-aylin-kotil-ankarada-24397362>

^{xxv} Adalet için yürüyen 4 gence polisten ilginç teklif, Milliyet gazetesi, 21.07.2013. <http://www.milliyet.com.tr/adalet-icin-yuruyen-4-gence/gundem/detay/1739644/default.htm>: <http://t24.com.tr/haber/gumussuyunda-adalet-yuruyusune-polis-mudahalesi,237448>

^{xxvi} Antalya'dan Yürüyerek Gelen 3 Genç, Ali İsmail Korkmaz'ın Saldırıya Uğradığı Yere Karanfil Bıraktı, 28 Temmuz 2013, <https://www.haberler.com/antalya-dan-yuruyerek-gelen-3-genc-ali-ismail-4879103-haberi/>

^{xxvii} Gümüşsuyu'nda 'Adalet Yürüyüşü'ne polis müdahalesi, <http://t24.com.tr/haber/gumussuyunda-adalet-yuruyusune-polis-mudahalesi,237448>

^{xxviii} Ethem Sarısülük davasında polisin cezası artırıldı, 21 Mart 2018, <https://www.cnnturk.com/turkiye/ethem-sarisuluk-davasinda-polisin-cezasi-artirildi>

^{xxix} Mehmet Ayvalıtaş Davasında 4. Kez Rapor İstendi, **Milliyet gazetesi**, 09 Mayıs 2018, <http://www.milliyet.com.tr/mehmet-ayvalitas-davasinda-4-kez-rapor-istanbul-yerelhaber-2785653/>

^{xxx} Berkin Elvan davası: Tanıklar 'Tanımıyoruz, bilmiyoruz' dedi, sanık polis tutuklanmadı, 28 Kasım 2018, <http://www.diken.com.tr/berkin-elvan-davas-taniklar-tanimiyoruz-bilmiyoruz-dedi-sanik-polis-tutuklanmad/>

^{xxxi} Berkin İçin Antalya'dan İstanbul'a Yürüyen Ekip Bilecik'e Ulaştı, 22 art 2014, <https://www.haberler.com/berkin-icin-antalya-dan-istanbul-a-yuruyen-ekip-5817596-haberi/>

^{xxxii} 730 kilometre yürüyen gençler Antalya'ya döndü, Hürriyet Gazetesi, 05 Nisan 2014, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/berkin-icin-730-kilometre-yuruyen-gencler-antalyaya-dondu-26161072>

^{xxxiii} Berkin Elvan için yürüyen gençler Antalya'ya döndü, 06 Nisan 2014, <https://www.gazetebir.com.tr/haber/berkin-elvan-icin-yuruyen-gencler-antalya-ya-dondu/>

^{xxxiv} Berkin Elvan davası: Tanıklar 'Tanımıyoruz, bilmiyoruz' dedi, sanık polis tutuklanmadı, 28 Kasım 2018, <http://www.diken.com.tr/berkin-elvan-davas-taniklar-tanimiyoruz-bilmiyoruz-dedi-sanik-polis-tutuklanmad/>

^{xxxv} Trafik Terörüne Karşı Yürüyen Bir Baba, 31 Temmuz 2015, <http://www.gazetekadikoy.com.tr/genel/trafik-terorune-karsi-yuruyen-bir-baba-h7372.html>

^{xxxvi} Efe Boz Davası'nda 4 yıl sonra karar çıktı, Hürriyet Gazetesi, 17.04.2014, <https://www.haberler.com/efe-boz-un-babasi-ankara-yolunda-2649387-haberi/>

^{xxxvii} Efe Boz Davası'nda 4 yıl sonra karar çıktı, Hürriyet Gazetesi, 17.04.2014, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/efe-boz-davas-nda-4-yil-sonra-karar-cikti-26241646>

^{xxxviii} Sarı Yelekler daha sonra 2018 Aralık ayında Fransa başta olmak üzere batı ülkelerindeki göstericiler tarafından da kullanılmıştır.

^{xxxix} 3 kadın Ankara'ya ulaştı: Asıl mücadele şimdi başlıyor, Evrensel Gazetesi, <https://www.evrensel.net/haber/349211/3-kadin-ankaraya-ulasti-asil-mucadele-simdi-basliyor>

^{xl} Çanakkale'den Ankara'ya Yürüyen 3 kadın Mecliste, CNNTürk, 03 Nisan 2018, <https://www.cnnturk.com/turkiye/canakkaleden-ankaraya-yuruyen-3-kadin-mecliste>

^{xli} Çanakkale'den Ankara'ya yürüyen 3 kadın Eskişehir'de, **Hürriyet Gazetesi**, 27 Mart 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/canakkaleden-ankaraya-yuruyen-3-kadin-eskiseh-40785737>

- ^{xli} *Fenerbahçelilerden Tarihi Yürüyüş*, **Milliyet Gazetesi**, 15 Şubat 2014, <http://www.milliyet.com.tr/fenerbahceliler-cadde-ye-akin-etti--fenerbahce-1837542-skorerhaber/>
- ^{xlii} Batuhan, Aziz Yıldırım'dan Olay Röportaj, **Onedio.com**, 24 Şubat 2014, <https://onedio.com/haber/aziz-yildirim-dan-olay-roportaj--257356>, 12 Aralık 2018.
- ^{xliii} Bir milyon Fenerli Pazar günü Anıtkabir'e, **Hürriyet Gazetesi**, 18 Mart 2014, <http://www.hurriyet.com.tr/1-milyon-fenerli-pazar-gunu-anitkabir-e-26029177>
- ^{xliiv} Fenerbahçe İçin Adalet Yürüyüşü, **Habertürk**, 16 Şubat 2014, <https://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/921966-fenerbahce-adalet-icin-yurudu>
- ^{xlv} *İşte Fenerbahçe'nin Yeni Tezahüratı*, **Hürriyet Gazetesi**, 16.02.2014, <http://www.hurriyet.com.tr/iste-fenerbahcenin-yeni-tezahurati-25821525>
- ^{xlvi} **Soma faciası: Ölü sayısı 301, kurtarma çalışmaları sona erdi** https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/05/140516_soma_toplama
- ^{xlvii} TGB'NİN SAMSUN'DAN ANKARA'YA '1919 GENÇ' YÜRÜYÜŞÜ, **Milliyet Gazetesi**, 17 Mayıs 2014, <http://www.milliyet.com.tr/tgb-nin-samsun-dan-ankara-ya-1919-genc-samsun-yerelhaber-203047/>
- ^{xlviii} 19 Mayıs'ta Soma hüznü, **Milliyet gazetesi**, 19 Mayıs 2014, <http://www.milliyet.com.tr/19-mayis-ta-soma-huznu-gundem-1884517/>
- ^{xlix} **1919 Kişi Samsun'dan Ankara'ya Yürüyerek Geldi**, <https://www.haberankara.com/1919-kisi-samsundan-ankaraya-yuruyerek-geldi/9014/>
- ¹ Soma faciası davasında karar: Can Gürkan'a 15 yıl hapis cezası, <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/soma-faciasi-davasinda-kararcan-gurkana-15-yil-hapis-cezası,JVrCwDa30kabX4fibVXgHA/fPc0G-MuPkmP0mOzFPkkCw>
- ^{li} Maltepe'de Tarihi Adalet Buluşması, **Sözcü Gazetesi**, 9 Temmuz 2017, <https://www.sozcu.com.tr/2017/gundem/maltepede-tarihi-adalet-bulusmasi-1925832/>
- ^{lii} Enis Berberoğlu tahliye edildi, **Hürriyet Gazetesi**, 20 Eylül 2018, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-enis-berberoğlu-tahliye-edildi-40962840>
- ^{liii} Türkiye Sarıkamış şehitlerini andı, **Sözcü gazetesi**, 06 Ocak 2019, <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/turkiye-sarikamis-sehitlerini-andi-3007583/>